

pri Slovencih tako!). To poglavje nam kaže, koliko skupnosti imata slovenski in hrvaški knjižni jezik proti srbskemu. Sledijo še razlike v stilistiki, besednem zakladu in nekaj drobnarij.

V drugem delu pa so v abecednem redu naštet številne besede in njihove razlike v hrv. in srb. knjižnem jeziku. Tako n. pr.: srb. branilac: hrv. branitelj. Pri navajanju podobnih razlik se mi je vsilila misel, ali ni temelj vse razprave in besednjaka tisti pretirani purizem, ki ga pisatelja sama na začetku razprave pravilno obsojata. Ali nista n. pr. navedena izraza mnogo bližja kakor pri nas ‚duri‘ in ‚vrata‘ — ‚soba‘ in ‚izba‘, pa v knjižnem jeziku v slovenščini na vsak način in brez vseh skrupulov oboje dovoljujemo! Saj dva taka izraza kažeta le na stvarno razliko in bogastvo jezika v narečjih, ne vem pa, če bi bila taka ostra ločitev v knjižnem jeziku potrebna. Od kod taka ostra ločitev, nam pojasnijo besede na strani 74. pričujoče razprave. Tam namreč stoji: »Iza 1918. Hrvati osječaju stranom svaku riječ, koja dolazi iz Beograda. Protiv toga se nije moglo ništa učiniti, jer psihologija neprestano vrši svoj utjecaj u razvoju jezika. Talijani su za vrijeme sankcija neobično pazili, da im se koja engleska riječ ne uvuče u riječnik. Njihov jezični osjećaj oštro je reagirao na svaku noviju tudjicu engleskog izvora. Mnoge riječi, koje su Hrvati ravnodušno primali iz Beograda do 1918, postale su nam kasnije simbolom majorizacije, i narod ih je osjećao tudjima. Istina je, da smo se na mnoge takve riječi tokom vremena priučili, napose u školi i preko javne uprave. Ali hrvatski jezični osjećaj dolazio je i dolazi najjače do izražaja baš u borbi protiv srpskih riječi, srpskih oblika i srpskoga stila.«

Iz tega citata nam je jasno, da je delo izrecno politično pobarvano, zato pa premalo znanstveno. V znanstveno razpravo bi taki momenti ne smeli! Kulturno življenje bi bilo treba tudi v tem primeru popolnoma ločiti od političnega, saj so medsebojni vplivi obeh knjižnih jezikov stari že približno sto let, zakaj naj bi bila meja ravno 1918. leto? Kulturni vpliv se nikakor ne da zajeziti z eno samo letnico. Z izposojenkami pred 1918. letom so namreč Hrvatje sami popolnoma zadovoljni, saj pravita pisatelja v tejle razpravi na strani 81. dobesedno tole: »Neke riječi, koje su došle k nama sa srpske strane, dobile su još prije 1918. kod nas domovno pravo te se u hrvatskoj redovito govore i nitko ih više ne osjeća kao tudje. Ušle su u hrvatski jezični krug i ne vrijedjaju hrvatski jezični osjećaj.«

Načelo piscev pričujoče razprave nasprotuje tudi hrvaškimi jezikoslovcem samim, ki so tudi v zadnjih dvajsetih letih pisali slovnice književnega hrvaškega ali srbskega jezika (n. pr. Maretićeva slovnica v VII. izdaji iz leta 1923.).

Kljub naštetim pomanjkljivostim in nekaterim nepravilnim jezikoslovnim načelom pa nas je vendarle pričujoče delo popolnoma prepričalo, da je toliko razlik med hrvaškim in srbskim knjižnim jezikom, da upravičeno utegnemo govoriti o posebnem hrvaškem in posebnem srbskem knjižnem jeziku. Delo je namreč kljub neznanstveni metodi naštel dolgo vrsto prepričljivih dejstev za obstoj samostojnega hrvaškega knjižnega jezika.

Fr. Jesenovec.

Euhen Onatskyj: Studi di storia e di cultura ucraina. Con prefazione di Luigi Salvini. U. P. S. R. Roma — Corso d' Italia 6. 1939/XVII. Grottaferrata. Scoula Tip. Italo-Orientale »S. Nilo« — 16 Settembre 1939/XVII. — Ukrajina

in njeno vprašanje sta v teh razgibanih časih, ki naj prinesejo Evropi nov red, bolj aktualni kot kdaj koli. Prav zaradi tega je Onatskyjeva knjiga delo, ki mora tudi nas Slovence zanimati. Ukrajinstvo, zanimanje za Ukrajino, njeno preteklost in kulturo je pognalo pri nas prve korenine s Krekovim nastopom, ko je zbiral okoli sebe ljubljanske gimnazijce in jih navduševal za ukrajinsko narodno pesem in slovstvo, kar je pustilo vidne sledove pri Župančiču in Murnu, v književnih poročilih Doma in sveta in v edinstveni organizaciji slovenskih Zaporožcev — v »Siči«, ki je družila kozake: dr. Kreka (hetman), dr. Breclja, Joža Abrama, Cirila Metoda Vuga in dr. Fr. Pavletiča. Ukrajinsko zaporoško misel so istovetili s slovensko in uravnali po njej vse svoje delo. Najizrazitejši populizator ukrajinstva pa je bil gotovo Joža Abram, ki nas je v Domu in svetu seznanjal z ukrajinskim kulturnim svetom in nam potem še prevedel v Leposlovni knjižnici Ševčenkovega Kobzarja in Hajdamake (1907 in 1908) z zgodovinskim pregledom Ukrajine in pesnikovim življenjepisom ter z zgodovinskim uvodom o hajdamaščini. Poslej je naše zanimanje za Ukrajino zamrlo. Brali smo o njej le še v dnevnikih, kadar so razmere tako nanesele, da so diplomati ali vojske sprožile o njej govor.

Onatskyjeve »Študije o ukrajinski zgodovini in kulturi« je pospremil s toplim predgovorom prof. Luigi Salvini, ki se zanima za slovanski svet in tudi Slovincem ni neznan, saj je 1938 izdal posrečeno antologijo slovenske lirike (Liriche slovene moderne). Ugotavljajoč pomembnost sodobnih ukrajinskih problemov v življenju Evrope, pribija, da je Ukrajina živa in dejavna stvarnost skozi vse veke do danes.

Avtor živi že dolgo v Rimu. Sodeloval je pri raznih revijah in institutih, zdaj pa je zbral svoje razprave v knjigo, ob kateri naj bi se širša italijanska javnost seznanila s preteklostjo in težnjami sodobne Ukrajine. Nič čudnega ni zato, če se začena vrsta zbranih razprav s člankom »Ukrajina in njena evropska funkcija« (L'Ucraina in funzione europea, str. 1—12), v katerem se pokloni fašizmu in njegovemu ustanovitelju, ki je že 1919 v svojem listu in tudi pozneje poudarjal pomen Ukrajine v igri vzhoda in zahoda za Italijo. Nato nam mimogrede poda zgoščen zemljepisni, zgodovinski oris z gospodarskim stanjem, iz katerega je izšlo geslo »vsa zemlja vsem kmetom« (tutta la terra a tutti i contadini), kar je sprejela tudi »centralna rada«, prvi revolucionarni ukrajinski parlament 1917, ko se je v mladi ukrajinski republiki zopet združilo vse narodno ozemlje, tudi gališko, kjer so že 1848 zahtevali zedinjenje. (Str. 7.) Potem vidimo boj mlade republike z boljševiki, o katerem je zapisal tedaj (1919) »Il Popolo d' Italia«: Gli Ucraini non solo difendono se stessi, ma l'Europa« — Ukrajinci ne branijo samo sebe, temveč Evropo. Boj se je končal za Ukrajince tragično z mirom v Rigi (18. III. 1921), ko so jih izdali zavezniški Poljaki, da so dobili vzhodno Galicijo. Sklepov tega miru ukrajinski narod ni priznal in ne bo priznal nikdar (str. 11). V svoji evropski funkciji da sovraži ruski komunizem, a da tudi noče pasti v roke internacionalni plutokraciji, hoteč politično, kulturno in ekonomsko neodvisnost v korporativni državi po genialnem italijanskem konceptu (str. 12). Ta članek je izšel prvotno v italijanski reviji »Antieuropa« 1931, III.

V drugi razpravi »Ukrajinski problem v zgodovini« (Il problema Ucraino attraverso la storia, str. 13—34) ugotovi avtor najprej, da se je začelo ukra-

jinsko vprašanje v današnjem smislu že v 17. stoletju, ko so 1648 razdelili Ukrajino med Moskvo in Poljsko, nato govori o ozemlju in naselitvi ter o prvi državni tvorbi kijevske vladavine v X. stoletju, kratko znane tudi kot Rus, ki je krepko živela pod svobodnimi vladarji do XIII. stoletja, a začela po tatarskem vpadu propadati, dokler se ni v XVI. in XVII. stoletju kot vojaška republika Zaprožcev pod vodstvom hetmana Bohdana Hmelnickega zopet uveljavila v svoji moči, se borila s Poljsko in Moskvo ter končno državno podlegla, ne da bi narod izgubil zaupanje v pravico, ki mora kdaj priti, samo ako ne preneha upati, verovati in boriti se. V sedmih poglavjih te razprave je Onutskyj res pregledno in zanimivo podal zgodovinsko sliko svoje domovine in njene herojske borbe. Razprava je vzeta iz »Europa Orientale« 1928, fasc. VII—VIII.

V »Ukrajini in mejah Evrope« (L'Ucraina e i limiti dell'Europa — L'Ucraina fra l'Oriente e l'Occidente, str. 35—51) dokazuje avtor, da pripada Ukrajina evropskemu kulturnemu krogu, in jo strogo loči od Rusije, ki se je začela šele s Petrom Velikim »evropeizirati«; svoja izvajanja naslanja na Bonfanteja, po katerem Evropa ni geografski kontinent, marveč samo historična kreacija, ki obsega predvsem pokrajine starega rimskega imperija, po katerih se je uveljavila grškorimska ali mediteranska kultura. Najprej ugotovi, da je Ukrajina po svoji geografski legi evropska, potem pa navaja številne zglede, kako je bila od 10. stoletja dalje vedno v političnih in kulturnih stikih z zahodom, ter poudarja še posebej trgovsko gospodarske zveze z Italijo, ki so jo predstavljale Benetke, Pisa in Genova, to da je pustilo svoje sledove tudi v ukrajinskem besedju. Dalje ugotavlja, kako so Ukrajinci že od 14. stoletja dalje študirali v zahodni Evropi, da bi prenesli v domovino njeno kulturo, medtem ko se je bila tedaj obdala Moskva z obzidjem ksenofobije. Tudi cerkvenega zedinjenja se dotakne ter pokaže, kako je Ukrajina bila s kijevskim metropolitom Izidorjem zastopana na ekumenskem koncilu 1445 v Firenzi, kako je prišlo 1596 do slovesne proglasitve zedinjenja z Rimom na koncilu v Brest-Litovskem, ko je prejšnje leto ves ukrajinski episkopat izjavil zvestobo Sveti stolici, ki je dala tedaj kovati spominsko medaljo z napisom »Ruthenis receptis«. Dalje navaja iz dnevnika Pavla d'Aleppo, patriarha iz Antiohije, dokaz o ljudski izobrazbi v 17. stoletju, ko da je že večina Ukrajincev znala brati, za kar je skrbela duhovščina. Prvo tiskarno so imeli že proti koncu 15. stoletja, medtem ko so v Moskvi tedaj tisk preganjali kot hudičevo iznajdbo (»invenzione diabolica«). Iz Aleppovega dnevnika navaja tudi sodbo o tedanji ukrajinski upodabljaški umetnosti: »Gli artisti ucraini presero la loro arte dagli artisti francesi e polacchi e dipingono attualmente le loro icone da veri maestri. Essi si distinguono con la loro arte di dipingere le faccie umane con rara freschezza, come noi abbiamo constatato sui ritratti del patriarca Teofano ed altri...« (Str. 46.) Take slike tedaj v Moskvo tudi niso smele, ker so menili o njih isto kot o tisku. Ukrajinski slikarji — lepo število imen navaja — so potem ustvarili ukrajinski barok in rokoko in uvedli tudi vse poznejše smeri, katerim so dali posebnosti svojega rodu in zemlje. Prav tako se je tudi zahodna arhitektura uveljavila v Ukrajini. Vse to in še vpliv rimskega prava in miselnost ukrajinskega človeka, ki jo izpričuje tudi sodobnik Hvylovyj, potrjuje evropstvo Ukrajine. —

Tako je predaval Onautsky na Orientalnem institutu v Neaplju in svoj referat priobčil prvič v njegovih Analih 1936.

Še isto leto je nadaljeval na istem institutu z referatom »La terminologia etnica dell' Europa orientale« (Rus' — Ukraina), v katerem razpravlja (str. 52 do 72) o poimenovanju predmetov in prvotnem imenu Ukrajine: Rus', navajajoč normansko, gotsko in slovansko teorijo (M. Hruševskyj). Odloči se za slovansko, po kateri se je od vsega početka imenovalo kijevsko ozemlje Rus' ter je že pred normanskim vpadom zabeleženo v raznih dokumentih. Mimoregrede skuša raztolmačiti njen izvor: rus — ros — rons, kar spravi v zvezo z označbo Volge v sanskritu: Rasa, Raha (voda, ki teče), iz česar da je Ros in Rus'. Nato kaže, kako je ime Rus živelo in se širilo, kako so namesto njega že v 13. stoletju prevzeli »Ukrajino«, kako je bilo s tem imenom, ki so ga tudi preganjali in skušali zatreti, odkar je Peter Veliki 1713 moskovsko vladavino uradno proglasil za Rusijo.

Političnozgodovinsko je zanimiv sestavek »Napoleone e il problema della indipendenza ucraina« iz revije Civiltà Fascista III. št. 1. 1936. V njem nam avtor pokaže, kako je Napoleon vedel, da je ključ do Rusije v Ukrajini (str. 73—78), kako je imel v njej svoje zaupnike, da mu je švedski kralj Karl XII. tudi svetoval, naj bi najprej osvojil Ukrajino, a si je za svoj pohod izbral vendar krajšo pot, ki ga je vodila v pogubo.

Ukrajinci žive tudi na skrajnem vzhodu, o čemer nas pouči pisatelj v sestavku »Il Cuneo verde, una colonia ucraina in estremo Oriente« (str. 79 do 82). »Zelenyj Klyn« je pokrajina med Amurjem in Usurijem ter Japonskim in Ohotskim morjem z 1,256.000 prebivalci, katerih polovica (48%) so Ukrajinci. Kolonizacija se je začela 1858. Ukrajinci živijo tu svoje kulturno življenje in imajo izza 1937 tudi svoj političnodržavni program: 1. Zeleni klin mora postati samostojna država, 2. v zvezi z Manciu-Kuo in Japonsko naj bi bil baza miru na skrajnem Vzhodu in bariera proti kominterni, 3. naj bi skrbel za uresničenje ukrajinskih idealov.

Iz serije neapeljskih predavanj avtorjevih je tudi naslednja razprava, ponatisnjena iz »Analov« 1936: »La lingua ucraina nella famiglia delle lingue slave« (str. 83—99). Uvodoma pove, da je ukrajinsščina bila dolgo časa bolj zadeva politikov in policije kot pa jezikoslovja, saj je 1876 ruski notranji minister Valujev odločil, da »ukrajinsščina ne eksistira, ni nikdar eksistirala in ne bo eksistirala«, kar so morali bridko čutiti v svojem kulturnem življenju vse do svetovne vojne, čeprav je ruska Akademija znanosti 1906 ugotovila, da sta ruščina in ukrajinsščina dva različna jezika. Ob tem ugotavlja, kako so v zgodovini razni narodi druge podjarmili, a da narodnega značaja niso mogli nikdar zabrisati. Nato govori o razliki med ruščino in ukrajinsščino, ki je najbližja srbskohrvatskemu jeziku. Loči štiri narečja: osrednje, severno, gališko in karpatsko. Tudi pregled ukrajinskega slovstva od narodnih pesmi preko Kotliarevskega in Ševčenka do sodobnikov nam poda, pri čemer ne pozabi na znanstvenike vseh področij in ne raznih institucij in družb, ki skrbijo za ukrajinsko kulturno življenje, da pač ne doživi več takega ponižanja, kakršno je pod nekdanjo (1883) cenzuro: »Questo libro dev'essere proibito, perchè e scritto per i bambini, i quali debbono studiare in russo...« — Ta knjiga mora biti prepovedana, ker je pisana za otroke, ki se morajo učiti v ruščini!

Zadnji trije sestavki, »Credenze, usi e costumi del popolo ucraino intorno alla morte« (str. 100—117), »Il circolo magico nelle credenze e negli usi del popolo ucraino« (str. 118—138) ter »Residui di cosmogonie antiche nel folklore ucraino« (str. 139—158) so lepe folkloristične študije ob komparativni metodi. Vse tri kažejo, da je avtor v tej stroki posebno doma. Človek ob teh razpravah kar želi, da bi mogel kaj podobnega brati tudi o naših vražah, šegah in običajih ob smrti, o risu (magičnem krogu) in o kosmogoniji — postanku sveta, kar vse dobimo tudi v našem narodnem blagu.

Za nameček je še v knjigi kratko poročilo ob priliki razstave grafične umetnosti ukrajinske v Rimu 1938 »Caratteri, aspirazioni e mete degli artisti ucraini«, kar pojasnjuje še 11 uspešnih reprodukcij, ki v izvedbi in vsebinsko res dihajajo ukrajinstvo.

Končno je navedel avtor še obširno bibliografijo (str. 162—176) knjig, ki govore v najrazličnejših jezikih — slovenskega ni med njimi in ne imena kakega našega rojaka! — o Ukrajini, in sicer o njeni zgodovini in politiki do naših dni, o geografiji, ekonomiji, verstvu, literaturi in umetnosti, kar zgovorno priča, da je zanimanje za Ukrajno in njeno usodo bilo vedno veliko.

Umevno je, da se avtor ob snovi, ki jo obdeluje, v raznih sestavkih ponavlja, kar pa celote vendarle ne moti. Kljub znanstvenim izvajanjem se avtorju pozna, da je navdušen propagator, ki računa s časom in razmerami, hoteč čim več koristiti svoji domovini.

Dr. Joža Lovrenčič.

Dr. Vrečar Ivan: Kristus kraljuj. Molitvenik. Založil Škofijski ordinariat. V Ljubljani 1938.

Ne vem, zakaj smo dobili ta res dobri molitvenik, ki ga je s sodelavci sestavil dr. Vrečar, tako pozno v oceno, saj vsi vemo, da je verski prerod in samo verski prerod osnova vsega ostalega katoliškega uveljavljenja. K takemu prerodu pa veliko pripomore dober molitvenik.

Novi molitvenik je rodila potreba in želja, da z liturgično obnovo poglobimo naše versko življenje. V tem, da obnavlja v času primerni obliki liturgično besedilo, pa je tudi visoka vrednost in odlika tega molitvenika. Sicer še vedno motijo nekateri deli, kjer besedilo ni vzeto iz liturgije, ampak so ponesrečeni izdelki, nedoživeti, ki se, ne vem zakaj, presajajo iz molitvenika v molitvenik. Ilustrator Iv. Pengov je s svojimi risbami dobro izrazil osnovno težnjo liturgije: preprosto mirnost, brez narejene načičkanosti.

Kljub malenkostnim napakam, na katere sem opozoril, pa drži, da smo s tem delom dobili molitvenik, ki ga lahko s ponosom pokažemo vsakemu in ki ga bo z veseljem nosil s seboj tudi izobraženec.

Tone Čokan.

Otto Breiter: Abendgebete der Pfarrgemeinde. Herder & Co. Kart. 1.50; platno 2.20 RM.

Liturgično gibanje, ki zajema vedno širše plasti in se vedno bolj uveljavlja, teži za tem, da dvigne iz davnin tisto tesno sožitje kristjanov s Cerkvijo, mu da času prikladno obliko in s tem nudi občestvu versko moč. Moliti s Cerkvijo pa ni samo zbiranje vernih v Cerkvi, ampak je molitev v duhu Cerkve. Temu hoče služiti ta priročni molitvenik, ki tudi nam lahko da marsikatero vzpodbudo.

Tone Čokan.